

Międzynarodowy wymiar bezpieczeństwa energetycznego Chin

Rafał Ulatowski

Uniwersytet Warszawski

Gwałtowny wzrost gospodarczy od momentu rozpoczęcia reform gospodarczych pod koniec lat 70. XX w. sprawił, że Chiny wysunęły się na pozycję drugiej największej gospodarki świata oraz największego producenta dóbr przemysłowych. W konsekwencji bardzo wzrosła konsumpcja surowców energetycznych. Szczególną uwagę władze Chin przywiązują do uzależnienia od dostawców ropy naftowej, co wynika z podwójnego, polityczno-ekonomicznego charakteru tego surowca. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego uważane jest za konieczne dla podtrzymania wzrostu gospodarczego, zapewnienia bezpieczeństwa Chin i zachowania obecnego ustroju politycznego. Bezpieczeństwo energetyczne znalazło się na szczycie listy priorytetów chińskiego przywództwa w XXI w.

Celem pracy była analiza międzynarodowej aktywności Chin mającej na celu poprawę ich bezpieczeństwa energetycznego. Weryfikacji została poddana hipoteza mówiąca, że Chiny są aktywnym uczestnikiem stosunków międzynarodowych w obszarze energii, nie kwestionują istniejącego reżimu rynku ropy naftowej, ale elastycznie dostosowują się do panującej sytuacji rynkowej, starając się wykorzystać posiadane instrumenty dla umocnienia swojego bezpieczeństwa energetycznego i umocnienia własnej pozycji międzynarodowej.

Słowa kluczowe: Chiny, *global energy governance*, bezpieczeństwo energetyczne, dyplomacja energetyczna.

Gwałtowny wzrost gospodarczy Chin¹ od momentu rozpoczęcia reform pod koniec lat 70. XX w. sprawił, że kraj ten wysunął się na pozycję drugiej największej gospodarki świata oraz największego producenta dóbr przemysłowych. W konsekwencji raptownie wzrosła konsumpcja surowców energetycznych. Równocześnie z rozwojem gospodarczym oraz bogaceniem się społeczeństwa doszło do strukturalnych zmian w konsumpcji surowców energetycznych, którego jednym z przejawów jej wzrost znaczenia ropy naftowej². Chiny stały się w XXI w. największym importerem surowców

---

Rafał Ulatowski – doktor, Instytut Stosunków Międzynarodowych, Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych, Uniwersytet Warszawski.

¹ Nazwy Chin oraz ChRL używane są w tej pracy wymiennie.

² F. Kahrł, D. Roland-Holst, *Growth and structural change in China's energy economy*, „Energy” 2009, t. 34, nr 7, s. 894–903.

energetycznych. Szczególną uwagę władze Chin przywiązują do uzależnienia od dostawców ropy naftowej, co wynika z podwójnego, polityczno-ekonomicznego charakteru tego surowca. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego uważane jest za konieczne dla podtrzymania wzrostu gospodarczego, zapewnienia bezpieczeństwa Chin i zachowania obecnego ustroju politycznego. Bezpieczeństwo energetyczne znalazło się na szczycie listy priorytetów chińskiego przywództwa w XXI w.³

Celem pracy jest analiza międzynarodowej aktywności Chin mającej na celu poprawę ich bezpieczeństwa energetycznego. Weryfikacji zostanie poddana hipoteza mówiąca, że Chiny są aktywnym uczestnikiem stosunków międzynarodowych w obszarze energii, nie kwestionują istniejącego reżimu rynku ropy naftowej, ale elastycznie dostosowują się do panującej na nim sytuacji, starając się wykorzystać posiadane instrumenty dla umocnienia swojego bezpieczeństwa energetycznego i własnej pozycji międzynarodowej.

W pierwszej części pracy przedmiotem analizy jest pojęcie bezpieczeństwa energetycznego w kontekście wyzwań, przed którymi stoją współczesne Chiny. W części drugiej omówione zostaną trzy grupy interakcji o charakterze międzynarodowym odnoszące się do sektora energetycznego. Są to zarządzanie globalnym rynkiem, współczesny kształt rynku ropy naftowej i jego funkcjonowanie oraz dyplomacja energetyczna. W części trzeciej omówiona zostanie chińska dyplomacja energetyczna, w części czwartej przedmiotem rozważań będzie stosunek Chin do współczesnego kształtu rynku ropy naftowej, a w części piątej rola Chin w zarządzaniu globalnym rynkiem energii.

Bezpieczeństwo energetyczne

Na skutek wprowadzenia przez państwa Organizacji Arabskich Krajów Eksportujących Ropę Naftową (ang. Organization of Arab Petroleum Exporting Countries, AOPEC) embarga na eksport ropy naftowej w 1973 r. oraz mającej miejsce w połowie lat 70. nacjonalizacji aktywów naftowych międzynarodowych koncernów naftowych (International Oil Companies, IOCs) w większości bogatych w ropę naftowa państw świata bezpieczeństwo energetyczne stało się jednym z priorytetów wszystkich krajów⁴. Pogląd ten rzadko jest przedmiotem krytyki. Wśród wyjątków wskazać należy Pierre'a Noëla, który argumentuje, że dostawy surowców energetycznych na rynek są konsekwencją relacji podaży i popytu, a w wyniku ich relacji kształtują się ceny. Wolny rynek najlepiej służy zabezpieczeniu dostaw energii⁵. Pomimo panującego konsensusu odnośnie do istotnej roli bezpieczeństwa energetycznego brak jest jednej,

---

³ Guy C.K. Leung, *China's energy security: perception and reality*, „Energy Policy” 2011, t. 39, s. 1330–1337.

⁴ D. Yergin, *Ensuring energy security*, „Foreign Affairs” 2000, t. 84, nr 2, s. 69–82.

⁵ P. Noël, *Challenging the myths of energy security*, „Financial Times”, 10.01.2008, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/40c2f8aa-bf93-11dc-8052-0000779fd2ac.html#axzz3TiHIW945> (data dostępu: 5.08.2016).

powszechnie akceptowanej definicji⁶, a sama koncepcja bezpieczeństwa energetycznego jest nieostra⁷. Fakt ten stanowi jedną z głównych słabości koncepcji bezpieczeństwa energetycznego. Benjamin K. Sovacool wskazuje, że w literaturze obecnych jest 45 definicji⁸, a Christian Winzer dokonał ich podziału na trzy grupy (generacje)⁹.

Na niezwykle istotną kwestię zwraca uwagę Międzynarodowa Agencja Energetyczna (International Energy Agency, IEA). Wskazuje ona, że postrzeganie bezpieczeństwa uzależnione jest od roli, jaką państwo pełni na rynku. Inaczej bezpieczeństwo energetyczne postrzegają państwa eksporterzy, importerzy czy też państwa tranzytowe¹⁰. Dla niniejszej analizy kluczowe znaczenie ma oczywiście perspektywa państwa importera. Często cytowana definicja IEA mówi, że bezpieczeństwo energetyczne oznacza „niezakłócony dostęp do źródeł energii po przystępnej cenie”¹¹. Definicja ta nie odnosi się do zagadnień ochrony środowiska, kwestii społecznych czy też szeroko rozumianego i coraz ważniejszego wewnętrznego wymiaru bezpieczeństwa energetycznego¹², a koncentruje się na wymiarze międzynarodowym. Choć w konsekwencji pierwszego kryzysu naftowego wśród importerów zyskały na popularności koncepcje energetycznej samowystarczalności, to próby ich wcielenia w życie zakończyły się niepowodzeniem i państwa importerzy zmuszone są do współpracy z państwami eksporterami w ramach systemu współzależności¹³. Odnosi się to również do sytuacji Chin, które w 1993 r. stały się importerem netto ropy naftowej. Oznaczało to koniec epoki samowystarczalności w obszarze energetyki. Podkreślić należy, że Chiny są państwem bogatym w surowce naturalne i polityka samowystarczalności realizowana była już przed utworzeniem ChRL¹⁴. Na skutek odkrycia pól naftowych Daqing (w 1959), Shengli (w 1963), Dagang (w 1964) i Liaohe (w 1969) Chiny stały się przejściowo w latach 70. i 80. istotnym eksporterem ropy naftowej. Przedmiotem dyskusji było nawet ich członkostwo w Organizacji Krajów Eksportujących Ropę Naftową (ang. Organization

---

⁶ A. Checchi, A. Behrens, Ch. Egenhofer, *Long-Term Energy Security Risks for Europe: A Sector-Specific Approach*, CEPS Working Document, 2009, s. 1.

⁷ A. Löschel, U. Moslener, D.T.G. Rübhelke, *Indicators of energy security in industrialised countries*, „Energy Policy” 2010, nr 38, s. 1665.

⁸ B.K. Sovacool, *Introduction. Defining, measuring, and exploring energy security*, w: B.K. Sovacool (red.), *The Routledge Handbook of Energy Security*, Routledge, New York 2011, s. 3–6.

⁹ Ch. Winzer, *Conceptualizing Energy Security*, EPRG Working Paper 1123 & Cambridge Working Paper in Economics 1151, 2011, s. 4–6.

¹⁰ IEA Energy Charter Secretariat, *International Energy Security: Common Concept for Energy Producing, Consuming and Transit Countries*, 2015.

¹¹ IEA, *World Energy Outlook 2014*, OECD/IEA, Paris 2014

¹² Zob. B.K. Sovacool, V. Vivoda, *A comparison of Chinese, Indian, and Japanese. Perceptions of energy security*, „Asian Survey” 2012, t. 52, nr 5, s. 951. Por. D. Moran, *Energy security*, w: R.E. Looney (red.), *Handbook of Oil Politics*, Routledge, London 2012, s. 109.

¹³ F. Verrastro, S. Ladislawa, *Providing energy security in an interdependent world*, „The Washington Quarterly” 2007, t. 30, nr 4, s. 95; R.O. Keohane, J. Nye, *Power and Interdependence*, Little, Brown, and Company, New York 1977, s. 9.

¹⁴ Zhang Jian, *China's Energy Security: Prospects, Challenges and Opportunities*, Brookings Center for East Asia Policy Studies Visiting Fellow Working Paper, 2011, s. 4.

of the Petroleum Exporting Countries, OPEC)¹⁵. Eksport ropy naftowej oraz węgla pomógł w latach 70. i 80. przełamać polityczno-ekonomiczną izolację Chin, rozpocząć import nowoczesnych maszyn w celu modernizacji przemysłu (współpraca z Japonią) oraz poprawić relacje z innymi państwami w Azji (m.in. Tajlandia, Filipiny, Hongkong)¹⁶.

Wśród chińskich elit ukształtował się w XXI w. konsensus mówiący o potrzebie postrzegania polityki energetycznej w szerszym kontekście polityki gospodarczej i zagranicznej¹⁷. W chińskiej debacie na temat bezpieczeństwa energetycznego dostrzec można dwa główne wymiary. Jest to wymiar zewnętrzny, gdzie główną uwagę zwraca się na uzależnienie od zewnętrznych dostaw surowców energetycznych (głównie ropy naftowej) i od szlaków handlowych kontrolowanych przez USA, oraz wymiar wewnętrzny, który zyskuje na znaczeniu, gdzie uwaga skupiona jest na poprawie efektywności energetycznej oraz wpływie energetyki na środowisko naturalne¹⁸. W kontekście zewnętrznym władze chińskie wskazują, że zabezpieczenie dostaw niezbędnych chińskiej gospodarce surowców energetycznych powinno stać się również podstawą obustronnie korzystnej współpracy z państwami eksporterami¹⁹.

Na początku XXI w. stało się jasne, że wysiłki zmierzające do poprawy bezpieczeństwa energetycznego poprzez wzrost importu będą bezskuteczne, jeśli Chiny nie poprawią znacząco efektywności energetycznej własnej gospodarki²⁰. W konsekwencji dwunasty i trzynasty plan pięcioletni przykładają ogromną wagę zarówno do wzrostu dostępności energii, jak i poprawy efektywności energetycznej chińskiej gospodarki²¹, poprzez co chińska polityka energetyczna upodabnia się do polityk państw członków Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (ang. Organization for Economic Co-operation and Development, OECD)²². Wysiłki Chin zmierzające do poprawy efektywności energetycznej gospodarki są skuteczne. W okresie 1980–2010 gospodarka Chin urosła 18-krotnie, a konsumpcja energii wzrosła jedynie 5-krotnie. Oznacza to, że

---

¹⁵ M. Meidan, *The structure of China's oil industry: Past trends and future prospects*, OIES Paper: WPM, 2016, 66, s. 4–8.

¹⁶ Zha Daojiong, *China's energy security and its international relations*, „The China and Euroasia Forum Quarterly” 2005, t. 3, nr 3, s. 39–40.

¹⁷ Zhang Jian, op. cit.; zob. Lixia Yaoa, Youngho Chang, *Shaping China's energy security: The impact of domestic reforms*, „Energy Policy” 2015, t. 77, s. 131–139.

¹⁸ A.B. Kennedy, *China's new energy-security debate*, „Survival: Global Politics and Strategy” 2010, t. 52, nr 3, s. 137–158.

¹⁹ PRC Central Government, White paper: China's energy policy 2012, 1.10.2012, <http://www.iea.org/media/pams/china/ChinaEnergyWhitePaper2012.pdf> (data dostępu: 10.08.2016).

²⁰ Joseph Y.S. Cheng, *A Chinese view of China's energy security*, „Journal of Contemporary China” 2008, t. 17, nr 55, s. 297–317.

²¹ Ranping Song, Jingjing Zhu, Wenjuan Dong, Xiaofan Zhao, Yufei Wang, *Assessing Implementation of China's Climate Policies in the 12th 5-Year Period*, World Resources Institute Working Paper 2015; M. Meidan, *China's 13th Five-Year Plan: Implications for Oil Markets*, Oxford Energy Comment, 2016.

²² J.S. Duffield, *Fuels Paradise Seeking Energy Security in Europe, Japan, and the United States*, John Hopkins University Press, Baltimore 2015.

konsumpcja energii na jednostkę wytworzonego PKB spadła w tym okresie o 70%²³. Od początku lat 90. Chiny postrzegane są, jako „kupiec” w sektorze energii, ze względu na pozycję importera netto surowców energetycznych oraz jednego z największych inwestorów na tym rynku. Jednak współcześnie rola Chin, dzięki modernizacji chińskiej gospodarki i wzrostowi jej innowacyjności, ulega zmianie. Chiny umacniają swoją pozycję w sektorze czystych technologii energetycznych (elektrownie wiatrowe, słoneczne), energetyce jądrowej, konstruują nowoczesne elektrownie węglowe, samochody elektryczne, „inteligentne” elektrownie oraz są liderem w produkcji sprzętu poprawiającego efektywność energetyczną²⁴.

Międzynarodowa aktywność państw w obszarze energii

Natalia Chaban i Michèle Knodt wskazują na trzy grupy interakcji o charakterze międzynarodowym odnoszące się do sektora energii. Są to globalne zarządzanie sektorem energetycznym (*energy governance*), rynek energetyczny oraz dyplomacja energetyczna²⁵.

Zarządzanie sektorem energetycznym w skali globalnej ma charakter zdecentralizowany²⁶. Pomimo wielokrotnie podnoszonych argumentów za utworzeniem globalnej organizacji energetycznej²⁷ do dziś ona nie powstała i brak jest działań ze strony państw, które mogłyby sugerować, że w przewidywalnej przyszłości stan ten ulegnie zmianie. Kwestie energii nie są również przedmiotem zainteresowania Światowej Organizacji Handlu (ang. World Trade Organization, WTO). Na podstawie dżentelmeńskiego porozumienia państw uczestników powszechnego systemu handlowego zostały z niego *de facto* wyłączone²⁸, aczkolwiek brak jest formalnej podstawy prawnej dla specyficznego traktowania ropy naftowej. Nie zmienia to faktu, że państwa eksporterzy ropy naftowej przez długi czas nie były członkami Układu Ogólnego w sprawie Taryf Celnych i Handlu (ang. General Agreement on Tariffs and Trade, GATT) i nie miały wpływu na podejmowane w jego ramach postanowienia, choć część z nich pośrednio odnosi się do rynku ropy naftowej²⁹. Dwa główne czynniki odpowiadające za brak globalnej

²³ Julia Xuantonng Zhu, *China's Engagement in Global Energy Governance*, OECD/IEA, Paris 2016, s. 46.

²⁴ Ibidem, s. 34.

²⁵ N. Chaban, M. Knodt, *Energy diplomacy in the context of multistakeholder diplomacy: The EU and BICS*, „Cooperation and Conflict” 2015, t. 50, nr 4, s. 459.

²⁶ A. Goldthau, J.M. Wite (red.), *Global Energy Governance, the New Rules of the Game*, Brooking Institution Press, Berlin 2010; D. Lesage, T. Van de Graaf, K. Westphal, *Global Energy Governance in a Multipolar World*, Ashgate, Farnham 2010; T. Van de Graaf, *The Politics and Institutions of Global Energy Governance*, Palgrave Macmillan, New York 2013.

²⁷ M. ElBaradei, *A global agency is needed for the energy crisis*, „Financial Times”, 23.07.2008, <https://next.ft.com/content/b3630dd0-58b5-11dd-a093-000077b07658> (data dostępu: 15.10.2016).

²⁸ D. Lesage, T. Van de Graaf, K. Westphal, op. cit., s. 64–65

²⁹ A. Jimenez-Guerra, *The World Trade Organization and Oil*, Oxford Institute for Energy Studies, SP 12, 2001. Por. też T. Meyer, *The World Trade Organization's Role in Global Energy Governance*, w: T. Van

organizacji energetycznej to sekurytyzacja kwestii energetycznych oraz nacjonalizm surowcowy. Sprawia to, że również poziom współpracy eksporterów w ramach OPEC oraz importerów w ramach Międzynarodowej Agencji Energetycznej (ang. International Energy Agency, IEA) ma niski poziom³⁰. We wzajemnych relacjach te dwie grupy państw nie przekroczyły granicy niezobowiązującego dialogu³¹. System zarządzania sektorem energii ewoluuje. Wyróżnić można trzy stadia jego rozwoju. W pierwszej fazie, w latach 70. XX w., państwa uczestnicy koncentrowali się na sposobach redukcji gwałtownych zakłóceń funkcjonowania rynku. W drugiej fazie uwaga przesunęła się w kierunku dobrego funkcjonowania rynku. Specyficzne tematy poruszane w tym okresie to: redukcja subsydiów, przejrzystość danych, zasady handlu i inwestycji w sektorze energetycznym oraz Inicjatywa na rzecz Przejrzystości w Przemysle Wydobywczym (ang. Extractive Industries Transparency Initiative, EITI). W XXI w. uwaga przesunęła się w kierunku następujących zagadnień: promocja czystych źródeł energii oraz przyjaznych dla środowiska technologii energetycznych, a także ochrona środowiska³². Współczesny kształt zarządzania globalnym sektorem energetycznym jest krytykowany. Wśród długiej listy zarzutów dominuje ten, że jego kształt wciąż odpowiada realiom lat 70. i wyzwaniom, jakie stały wówczas przed państwami³³.

Konsekwencją rywalizacji państw eksporterów i państw importerów ropy naftowej jest współczesny rynek ropy naftowej. Jeszcze w latach 50 i 60. rynek ten był zdominowany przez siedem anglosaskich koncernów naftowych, które kontrolowały podaż, gwarantowały konsumentom stabilne ceny, a państwom eksporterom przewidywalną wielkość dochodów w postaci podatków i innych opłat. System ten sprowadzał jednak państwa eksporterów do roli biernych partnerów firm naftowych. Wzbudziło to ich sprzeciw, motywowany chęcią uzyskania kontroli nad bogactwami naturalnymi znajdującymi się na ich terytorium oraz przejęcia kontroli nad rynkiem ropy naftowej w celu zwiększenia osiąganych dochodów. W tym celu eksporterzy założyli w 1960 r. OPEC, który w latach 70. XX w. wskutek embarga z 1973 r. i nacjonalizacji złóż w poszczególnych krajach znalazł się u szczytu swojej potęgi, kontrolując ceny. Dzięki wysokiemu popytowi państwa eksporterzy dołączyły do grupy najbogatszych państw świata. W połowie lat 80. kontrola OPEC nad rynkiem dobiegła końca. Na skutek wzrostu podaży spowodowanego rozpoczęciem eksploatacji nowych złóż oraz spadku energochłonności światowej gospodarki popyt na ropę z państw OPEC spadł, a władze Arabii Saudyjskiej zauważyły, że polityka jednostronnego ograniczania

---

de Graaf, B.K. Sovacool, A. Ghosh, F. Kern, M.T. Klare (red.), *The Palgrave Handbook of the International Political Economy of Energy*, Palgrave Macmillan, London 2016, s. 139–171.

³⁰ J.D. Wilson, *Multilateral organisations and the limits to international energy cooperation*, „New Political Economy” 2015, t. 20, nr 1, s. 85–106.

³¹ B. Fattouh, C. van der Linde, *The International Energy Forum: Twenty Years of Producer-Consumer Dialogue in a Changing World*, IEF, Riyadh 2011.

³² Julia Xuantong Zhu, op. cit., s. 24.

³³ H. Jorgensen, *The G20 and Energy Governance: Finding the Golden Thread*, Lowry Institute for International Policy, 2014.

produkcji w celu utrzymania cen jest nieskuteczna. Zwiększyły więc produkcję, wywołując spadek cen i upadek drugiego reżimu naftowego. Pod koniec lat 80. wykształcił się nowy reżim naftowy, gdzie cena ropy naftowej jest konsekwencją relacji popytu i podaży, a na rynku ścierają się interesy eksporterów i importerów. Uczestnikami rynku jest szeroka grupa podmiotów: państwa, firmy naftowe, instytucje finansowe etc. Cechą charakterystyczną jest niestabilność cen, przejawiająca się w następujących z dużą częstotliwością okresach boomu i załamania cen³⁴. Spadek energochłonności światowej gospodarki oraz działania na rzecz ochrony klimatu zmierzające do redukcji zużycia paliw płynnych stanowią w długim okresie zagrożenie dla czołowych państw eksporterów³⁵. Za słuszne w tym kontekście należy uznać słowa byłego ministra ds. ropy naftowej Arabii Saudyjskiej Ahmeda Zaki Yamaniego, który twierdzi, że w krótkiej perspektywie o cenach ropy decydują czynniki polityczne, ale w długim okresie dominują czynniki ekonomiczne³⁶, a era ropy naftowej może dobiec końca, zanim złoża ropy naftowej ulegną wyczerpaniu³⁷.

W związku z tym wzrost popytu ze strony szybko rozwijającej się gospodarki Chin stał się dla eksporterów ropy naftowej szansą. Dzięki wzrostowi popytu ze strony Chin na początku XXI w. końca zakończył się trwający od połowy lat 80. okres niskich cen, który nawet największego eksportera ropy naftowej, Arabię Saudyjską, doprowadził pod koniec lat 90. XX w. na skraj bankructwa³⁸. Również współcześnie, wskutek wzrostu podaży spowodowanej rewolucją energetyczną w USA i załamania cen w drugiej połowie 2014 r., rynek chiński jest głównym miejscem ścierania się interesów państw eksporterów³⁹.

Zarówno państwa eksporterzy, jak i importerzy w celu osiągnięcia założonych celów polityki energetycznej prowadzą dyplomację energetyczną⁴⁰, która jest konsekwencją braku bezpieczeństwa energetycznego⁴¹. Jak zauważa Andreas Goldthau,

---

³⁴ B. Fattouh, *An Anatomy of the Crude Oil Pricing System*, OIES Paper: WPM 40, 2011; G. Luciani, *Global oil markets: The need for reforms*, w: R.E. Looney (red.), *Handbook of Oil Politics*, Routledge, London 2012, s. 90–106.

³⁵ R. Loulou, M. Labriet, A. Haurie, A. Kanudia, *OPEC Oil Pricing Strategies in a Climate Regime: a Two-Level Optimization Approach in an Integrated Assessment Model*, GERAD, http://www.iea-etsap.org/web/Applications/Global/Loulou_et_al_OPEC_cahierGERAD_oct6.PDF (data dostępu: 10.08.2016).

³⁶ Zob. L. Al-Khatteeb, *Opinion: Don't expect oil to rebound any time soon*, CNN, 15.01.2016, <http://money.cnn.com/2016/01/14/news/economy/oil-prices-davos-opinion/> (data dostępu: 14.08.2016).

³⁷ Zob. M. Fagan, *Sheikh Yamani predicts price crash as age of oil ends*, „The Telegraph”, 25.06.2000, <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1344832/Sheikh-Yamani-predicts-price-crash-as-age-of-oil-ends.html> (data dostępu: 14.08.2016).

³⁸ G. Steinberg, *Saudi-Arabien: Öl für Sicherheit*, w: E. Harks, F. Müller (red.), *Petrostaaten. Außenpolitik im Zeichen von Öl*, Baden-Baden 2007, s. 62–63.

³⁹ N. Cunningham, *The Battle For China's Oil Market*, 15.07.2015, <http://oilprice.com/Energy/Crude-Oil/The-Battle-For-Chinas-Oil-Market.html> (data dostępu: 5.08.2016).

⁴⁰ M.B. Uludağ, S. Karagül, G. Baba, *Turkey's role in energy diplomacy from competition to cooperation: Theoretical and factual projections*, „International Journal of Energy Economics and Policy” 2013, t. 3, numer specjalny, s. 102.

⁴¹ F. Venn, *Oil Diplomacy in the Twentieth Century*, Macmillan, Basingstoke 1986.

brak jest powszechnie akceptowanej definicji dyplomacji energetycznej. On sam definiuje dyplomację energetyczną jako użycie polityki zagranicznej do uzyskania dostępu do źródeł energii za granicą i rozwoju współpracy w sektorze energetycznym. Głównymi aktorami dyplomacji energetycznej są według Goldthaua państwa, a celem ich aktywności uzyskanie bezpieczeństwa energetycznego⁴². Jest to definicja dyplomacji energetycznej w węższym ujęciu. W ujęciu szerszym jej podmiotami są również koncerny naftowe, organizacje międzynarodowe, a przedmiotem zainteresowania również pomoc rozwojowa udzielana przez państwo zainteresowane ekspansją „swoich” koncernów naftowych⁴³.

Dyplomacja energetyczna Chin

W związku z szybko rosnącym popytem na ropę naftową Chiny rozwinęły na przełomie XX i XXI w. dyplomację energetyczną. Starania rządu Chin zmierzające do zapewnienia chińskim przedsiębiorstwom dostępu do złóż surowców energetycznych za granicą stały się jednym z głównych obszarów działań chińskiej dyplomacji w XXI w.⁴⁴ Stanowi to dla władz chińskich zupełnie nowe wyzwanie, gdyż do końca lat 90. XX w. zagadnienie bezpieczeństwa energetycznego traktowano jako część polityki rozwoju gospodarczego, a więc zagadnienie polityki wewnętrznej⁴⁵. Choć we wczesnych latach 90. XX w. władze Chin były sceptyczne co do międzynarodowej ekspansji chińskich przedsiębiorstw, to w drugiej połowie tych lat zaczęły ją popierać⁴⁶. Chińskie narodowe koncerny naftowe (*national oil companies*, NOCs: CNPC, CNOOC oraz Sinopec) cieszą się politycznym i ekonomicznym wsparciem rządu Chin, które ma im ułatwić zawieranie kontraktów i dać przewagę wobec konkurentów z innych państw⁴⁷. Globalna ekspansja chińskich firm naftowych rozpoczęła się w 1992 r., kiedy CNPC nabyło prawa do eksploatacji pola Talala w Peru. Początkowo ekspansja ta (kolejnymi celami CNPC były Sudan i Kazachstan) nie cieszyła się wsparciem chińskich władz podających w wątpliwość jej sens i opowiadających się za rozwojem eksploatacji lokalnych złóż. Zmiana nastąpiła dopiero wraz z wprowadzeniem w życie strategii *going abroad*, zakładającej międzynarodową ekspansję chińskich firm⁴⁸.

⁴² A. Goldthau, *Energy diplomacy in trade and investment of oil and gas*, w: A. Goldthau, J.M. Witte (red.), *Global Energy Governance, the New Rules of the Game*, Brooking Institution Press, Berlin 2010, s. 28.

⁴³ Chi Zhang, *The Domestic Dynamics of China's Energy Diplomacy*, World Scientific Publishing, Singapore 2015.

⁴⁴ P. Cornelius, J. Story, *China and global energy markets*, „Orbis” 2007, t. 51, nr 1, s. 5. Zob. Ł. Gacek, *Bezpieczeństwo energetyczne Chin. Aktywność państwowych przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2012.

⁴⁵ Zhang Jian, op. cit., s. 3.

⁴⁶ Xiaojie Xu, *Chinese NOCs' Overseas Strategies: Background, Comparison and Remarks*, The James A. Baker III Institute For Public Policy Rice University, 2007, s. 4.

⁴⁷ John Lee, *China's geostrategic search for oil*, „The Washington Quarterly” 2012, t. 35, nr 3, s. 76.

⁴⁸ Xiaojie Xu, op. cit., s. 4.

Wsparcie, którym cieszą się dziś chińskie NOCs ze strony swojego rządu, sprawia, że wiele zachodnich koncernów zarzuca im, iż konkurencja na rynku nie jest uczciwa⁴⁹.

Chiny zawarły umowy o bilateralnej współpracy w zakresie energetyki z 42 państwami. W większości przypadków obejmują one swoim zakresem cały sektor energetyczny. Jednak w niektórych przypadkach mają charakter sektorowy, koncentrując się na współpracy w sektorze ropy naftowej i gazu ziemnego, węgla, odnawialnych źródeł energii czy też efektywności energetycznej⁵⁰. Inwestycje chińskich przedsiębiorstw w wydobywaniu ropy naftowej są niezwykle zdywersyfikowane pod względem geograficznym. Obejmują swoim zasięgiem państwa Bliskiego Wschodu, Azji Centralnej, Ameryki Południowej i Północnej, Azji oraz Rosję⁵¹. Największą skalę przyjęła ekspansja chińskich firm surowcowych w Afryce⁵². Celem władz chińskich jest z jednej strony dywersyfikacja źródeł dostaw surowców do Chin i zmniejszenie znaczenia państw z Bliskiego Wschodu, w tym zwłaszcza krajów Zatoki Perskiej, a z drugiej strony istotne znaczenie dla władz Chin ma zróżnicowanie szlaków dostaw. Wynika to z faktu, że większość ropy dostarczanej do Chin drogą morską musi pokonać cieśninę Malaka, a ropa naftowa z Zatoki Perskiej również cieśninę Ormuz. Wśród chińskich elit panują obawy, że USA kontrolujące szlaki morskie może dokonać fizycznego odcięcia Chin od dostaw ropy naftowej. Dostrzegają oni podwójne zagrożenie ze strony USA dla Chin. Po pierwsze, Chiny uzależnione są od ropy naftowej pochodzącej z państw Zatoki Perskiej, którą uważają za strefę wpływów USA, a po drugie od szlaków komunikacyjnych kontrolowanych przez amerykańską marynarkę wojenną⁵³.

Stąd też inwestycje w nowe rurociągi łączące Chiny z państwami Azji Centralnej, Azji Południowo-Wschodniej czy też z Rosją⁵⁴. Nierzadko podejmowane są one w krajach, z którymi USA oraz państwa Europy Zachodniej znajdują się w konflikcie. Chińskie firmy wykorzystały okazję do wypełnienia próżni pozostawionej przez państwa Zachodu. Przykładem mogą być inwestycje w Sudanie czy też w Wenezueli⁵⁵. Wynika to w dużym stopniu z faktu, że chińskie firmy dopiero na przełomie XX i XXI w. dołączyły do rywalizacji o dostęp do złóż, gdy te najbardziej atrakcyjne są eksploatowane przez IOCs z USA bądź Europy Zachodniej, bądź też lokalne NOCs

---

⁴⁹ R. Dannreuther, *China and global oil: vulnerability and opportunity*, „International Affairs” 2011, t. 87, nr 6, s. 1345–1346.

⁵⁰ Julia Xuantong Zhu, op. cit., s. 15.

⁵¹ T. Houser, *The roots of Chinese oil investment abroad*, „Asia Policy” 2008, t. 5, s. 156.

⁵² Ian Taylor, *China's oil diplomacy in Africa*, „International Affairs” 2006, t. 82, nr 5, s. 937–959; S. Naidu, M. Davies, *China fuels its future with Africa's riches*, „South African Journal of International Affairs” 2006, t. 13, nr 2, s. 69–83; M. Klare, D. Volman, *America, China & the scramble for Africa's oil*, „Review of African Political Economy” 2006, t. 33, nr 108, s. 297–309.

⁵³ E.S. Downs, *The Chinese energy security debate*, „The China Quarterly” 2004, nr 177, s. 21–41.

⁵⁴ V. Vivoda, *Diversification of oil import sources and energy security: A key strategy or an elusive objective?*, „Energy Policy” 2009, t. 37, nr 11, s. 4615.

⁵⁵ A. Myers Jaffe, S.W. Lewis, *Beijing's oil diplomacy*, „Survival” 2002, t. 44, nr 1, s. 115–133.

państw bogatych w surowce (np. z Bliskiego Wschodu)⁵⁶. W związku z tym, że firmy chińskie późno dołączyły do rywalizacji, zmuszone są oferować państwom korzystniejsze warunki współpracy, aby uzyskać kontrakty na eksploatację złóż (*latecomer syndrome*)⁵⁷. Badania pokazują jednak, że wbrew powszechnym opiniom chińskie firmy nie przepłacały za aktywa, a szczególnie szczodre warunki współpracy oferowały jedynie w pierwszych latach międzynarodowej ekspansji⁵⁸.

Władze Chin przywiązywały ogromną wagę do tego, aby ich polityka nie doprowadziła do otwartej konfrontacji z USA⁵⁹. Stąd też niski profil chińskiej dyplomacji w okresie napięć między Iranem a USA i innymi państwami Zachodu. Chiny dążyły, aby ich związki z Iranem, których istotną częścią jest współpraca w sektorze energii, nie doprowadziły do konfliktu na linii USA–Chiny⁶⁰. Sukcesy chińskich przedsiębiorstw w międzynarodowej ekspansji są niekwestionowane. W latach 2002–2010 zainwestowały one w 43 projekty w obszarze ropy naftowej i gazu ziemnego 65 mld USD. Natomiast tylko w latach 2011–2012 było to 52 mld USD. Światowy kryzys gospodarczy został wykorzystany przez chińskie NOCs do zwiększenia skali międzynarodowej działalności i zapewnienia sobie dodatkowych dostaw m.in. w ramach umów „kredyty za ropę” (ang. *loans-for-oil*)⁶¹. O ile w 2000 r. zagraniczna produkcja ropy naftowej chińskich firm wynosiła 140 tys. b/d, to w połowie 2013 r. było to już 2 mln b/d⁶².

Chiny wobec międzynarodowego rynku energii

Współczesny rynek ropy naftowej oceniany jest jako efektywny i właściwie spełniający swoją funkcję. Nieustannie ścierające się siły podaży i popytu doprowadzają do ukształtowania się ceny ropy naftowej. Pomimo iż system ten nie gwarantuje stabilności cen, które wahają się zarówno w krótkim, jak i długim okresie czasu, jest on tyle elastyczny, że efektywnie dostosowuje się do zmieniających się warunków⁶³. Stąd

⁵⁶ C.P. Andrews-Speed, *Energy Policy and Regulation in the People's Republic of China*, Kluwer Law International, The Hague, London, New York, 2004, s. 335–354.

⁵⁷ E. Harks, *Öl, Gas, Rente und politische Verfasstheit. Die Petrostaaten im Überblick*, w: E. Harks, F. Müller (red.), *Petrostaaten. Außenpolitik im Zeichen von Öl*, Baden-Baden 2007, s. 19.

⁵⁸ A.B. Kennedy, *China's search for oil security: A critique*, w: D. Steven, E. O'Brien, B. Jones (red.), *The New Politics of Strategic Resources. Energy and Food Security Challenges in the 21st Century*, Brookings Institution, Washington D.C. 2015, s. 26.

⁵⁹ B. Tessman, W. Wolfe, *Great powers and strategic hedging: The case of Chinese energy security strategy*, „International Studies Review” 2011, t. 13, nr 2, s. 236. Por. H.H. Lai, *China's oil diplomacy: Is it a global security threat?*, „Third World Quarterly” 2007, t. 28, nr 3, s. 519–537.

⁶⁰ Wu Bingbing, *Strategy and politics in the gulf as seen from China*, w: B. Wakefield, S.L. Levenstein (red.), *China and the Persian Gulf: Implications for the United States*, Woodrow Wilson International Center for Scholars, Washington, D.C. 2011, s. 22.

⁶¹ A.C. Alves, *Chinese economic statecraft: A comparative study of China's oil-backed loans in Angola and Brazil*, „Journal of Current Chinese Affairs” 2013, t. 42, nr 1, s. 99–130.

⁶² A.B. Kennedy, *China's search for oil security...*, op. cit., s. 25–26.

⁶³ B. Fattouh, op. cit.

też wzrost aktywności chińskich podmiotów na międzynarodowym rynku wzbudził obawy co do przyszłego jego kształtu. Badacze prezentują dwie perspektywy odnośnie do celów chińskiej dyplomacji energetycznej. Pierwsza grupa to liberałowie. Twierdzą oni, że Chiny w coraz większym stopniu akceptują zasady obowiązujące na rynku. W działaniach Chin dostrzegają odejście od interwencjonizmu państwowego na rzecz poszanowania zasad gospodarki rynkowej. Druga grupa to autorzy przynależący do szkoły realizmu politycznego. Argumentują, że współpraca w sektorze energetycznym służy do umocnienia pozycji Chin w stosunkach międzynarodowych, stanowi element strategicznego partnerstwa (np. relacje z Rosją) oraz tworzenia stref wpływu⁶⁴. Zwolennicy podejścia realistycznego wskazują, że światu grozi wybuch wojen surowcowych, tj. wojen, których celem będzie zdobycie kontroli nad złożami surowców energetycznych⁶⁵. Dla wielu autorów chińska dyplomacja energetyczna stanowiła przeciwieństwo kształtowanego od końca lat 80. liberalnego rynku energetycznego i odwrót w kierunku neomerkantylizmu⁶⁶. Jak wskazują Charles E. Ziegler i Rajan Menon, polityka państwa utrzymana w duchu neomerkantylizmu ma na celu osiągnięcie korzyści ekonomicznych kosztem konkurentów. Tym samym stanowi ona ideologiczne przeciwieństwo podejścia liberalnego, które zakłada, że konkurencja, ale i współpraca na rynku podejmowane są w celu osiągnięcia korzyści przez obie strony⁶⁷. Neomerkantylizm widzi rynek (w tym rynek energetyczny), jako grę o sumie zerowej, podczas gdy liberalizm jako grę o sumie dodatniej. Państwa postępujące zgodnie z zasadami neomerkantylizmu postrzegają rynek jako suboptymalnie służący ich interesom, a interwencja polityki w działalność gospodarczą ma na celu zabezpieczenie interesu narodowego, wzrost potencjału gospodarczego państwa, jego potęgę i bogactwa przy jednoczesnym zmniejszeniu wrażliwości na czynniki zewnętrzne. Tym samym polityka utrzymana w duchu neomerkantylizmu ma destrukcyjny charakter dla sił rynkowych, otwartej struktury rynku, przejrzystości transakcji oraz ich przewidywalności⁶⁸. W aktywności chińskich koncernów naftowych dostrzeżono przejaw umiędzynarodowienia kapitalizmu państwowego⁶⁹ i formę promocji chińskiego modelu gospodarczego (tzw. *Beijing Consensus*) opartego na współlistnieniu sił rynkowych i interwencjonizmu państwowego⁷⁰.

---

⁶⁴ R. Dannreuther, *China and global oil: Vulnerability and opportunity*, „International Affairs” 2011, t. 87, nr 6, s. 1346–1347.

⁶⁵ Pak Lee, *China's quest for oil security*, „Pacific Review” 2005, t. 18, nr 2, s. 289.

⁶⁶ Hui-Chi Yeh, Chi-Wei Yu, *China's energy diplomacy: SOE relations in the context of global distribution and investment pattern*, „Advances in Applied Sociology” 2012, t. 2, nr 4, s. 325–343.

⁶⁷ Ch.E. Ziegler, R. Menon, *Neomercantilism and great-power energy competition in Central Asia and the Caspian*, „Strategic Studies Quarterly” 2014, t. 8, nr 2, s. 17.

⁶⁸ Hui-Chi Yeh, Chi-Wei Yu, op. cit., s. 325–326.

⁶⁹ I. Bremmer, *State capitalism comes of age. The end of the free market?*, „Foreign Affairs” 2009, t. 88, nr 3, s. 40–55.

⁷⁰ V. Vivoda, *China challenges global capitalism*, „Australian Journal of International Affairs” 2009, t. 63, nr 1, s. 22–40. Por. S. Kennedy, *The myth of the Beijing consensus*, „Journal of Contemporary China” 2010, t. 19, nr 65, s. 461–477.

Warto zwrócić uwagę na pogląd prezentowany przez Michela Gueldry'ego i Wei Lianga. Twierdzą oni, że chińska aktywność na rynku energetycznym nie jest przejawem ani myślenia w duchu liberalnym, ani neomerkantylizmu, ale pragmatycznego dopasowywania się przez chińskie podmioty do lokalnych warunków, w których funkcjonują⁷¹. Chiny zainteresowane są przede wszystkim stabilnością rynku i bezpieczeństwem szlaków handlowych w celu ograniczenia szkodliwych dla chińskiej gospodarki szoków cenowych. Tym samym interesy Chin są zbieżne z interesami innych państw importerów⁷². Z kolei Jonna Nyman zwraca uwagę, że stosunek państw do rynku energetycznego, kwestii współpracy międzynarodowej w zakresie energii etc. nie jest stały i ewoluuje w czasie. Tym samym zarówno konfrontacyjna, jak i kooperatywna postawa mogą ulec zmianie. Państwo może, ale nie musi dokonać sekurytyzacji kwestii energetycznych⁷³.

Przez długi czas w Chinach toczyła się dyskusja, czy energia jest normalnym dobrem konsumpcyjnym, czy też dobrem publicznym. Ostatecznie zdecydowano, że będzie ona traktowana jako dobro konsumpcyjne i powinno się do niej w pełni stosować zasady gry rynkowej. W listopadzie 2013 r. władze partyjne (KPCh) zdecydowały, że do końca 2020 r. siły rynkowe powinny odgrywać kluczową rolę przy dystrybucji surowców, w tym również energii. Do tego czasu powinien w Chinach funkcjonować nowoczesny rynek energii oparty na zasadach otwartości, konkurencji i przestrzegania prawa. Choć zmiany te mają charakter wewnętrzny, w zgodnej opinii ekspertów mogą się przyczynić do większego zaangażowania Chin we współpracę międzynarodową⁷⁴.

Chiny wobec zarządzania globalnym rynkiem energii

Jak wskazano we wcześniejszej części pracy, Chiny w pierwszej dekadzie XXI w. intensywnie rozwijały bilateralne stosunki w obszarze energetyki. Raport IEA *China's Engagement in Global Energy Governance* wskazuje, że pozycja Chin w zarządzaniu globalnym rynkiem energii uległa w ostatnich dekadach radykalnej zmianie. Chiny przeszły od roli państwa, które unikało członkostwa, a nawet współpracy z organizacjami zajmującymi się kwestiami energii, do roli członka, a przynajmniej ich partnera. Rola Chin ewoluuje od roli państwa, które podąża ścieżkami wyznaczonymi przez inne państwa, do roli podmiotu aktywnie kształtującego instytucje międzynarodowe. Choć zmiany w chińskiej polityce mają ewolucyjny charakter, podkreślić należy, że dziś Chiny są członkiem (bądź też mają zawarte umowy o partnerstwie) 26 organizacji i instytucji

⁷¹ M. Gueldry, W. Liang, *China's global energy diplomacy: Behavior normalization through economic interdependence or resource neo-mercantilism and power politics?*, „Journal of Chinese Political Science” 2016, t. 21, nr 2, s. 217–240.

⁷² ZhongXiang Zhang, *The overseas acquisitions and equity oil shares of Chinese national oil companies: A threat to the West but a boost to China's energy security?*, „Energy Policy” 2012, t. 48, s. 698.

⁷³ J. Nyman, *'Red storm ahead': Securitisation of energy in US–China relations*, „Millennium: Journal of International Studies” 2014, t. 43, nr 1, s. 43–65

⁷⁴ Julia Xuantonng Zhu, op. cit., s. 17.

międzynarodowych, w tym wyspecjalizowanych w obszarze energii, są to m.in.: IEA, Międzynarodowe Forum Energetyczne (ang. International Energy Forum, IEF), OPEC, Międzynarodowa Agencja Energii Odnawialnej (ang. International Renewable Energy Agency, IRENA), oraz międzynarodowymi i regionalnymi, w których kwestie energii są tylko jednymi z wielu obszarów zainteresowania. Początki chińskiego zaangażowania w zarządzanie globalnym rynkiem energii sięgają 1983 r., kiedy to ChRL przystąpiła do Światowej Rady Energetycznej (ang. World Energy Council). Rok później Chiny stały się członkiem Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej (ang. International Atomic Energy Agency, IAEA). W latach 90. chińskie zaangażowanie uległo intensyfikacji, gdy Chiny zaczęły przystosowywać się do postępującej globalizacji. Za moment przełomowy uznać należy przystąpienie przez ChRL wspólnie z Tajwanem i Hongkongiem do Energy Working Group Wspólnoty Gospodarczej Azji i Pacyfiku (ang. Asia-Pacific Economic Cooperation, APEC) w 1991 r. Kolejne kroki to podpisanie Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu (ang. *United Nations Framework Convention on Climate Change*, UNFCCC) czy też ustanowienie współpracy z IEA w 1996 r. Jednak w dalszym ciągu chińskie zaangażowanie miało raczej symboliczny charakter. W XXI w. uległo ono intensyfikacji, gdy Chiny stały się aktywnym uczestnikiem stosunków międzynarodowych, wywierającym realny wpływ na kształt procesów międzynarodowych⁷⁵. Kwestia zarządzania globalnym rynkiem energii, tak jak ogólnie kwestie globalnego zarządzania (ang. *global governance*), cieszą się w Chinach ogromnym zainteresowaniem⁷⁶.

Przedstawione we wcześniejszych częściach pracy obawy odnośnie do konsekwencji chińskiej dyplomacji energetycznej i jej wpływu na rynek energetyczny sprawiły, że zaczęto postulować większe zaangażowanie Chin w zarządzanie rynkiem energetycznym⁷⁷, aczkolwiek nie brak również autorów, którzy w obecnym kształcie chińskiego zaangażowania w zarządzanie globalnym rynkiem energii widzą wyzwanie rzucone państwom Zachodu⁷⁸. Dlatego ważne, świadczące o chińskich intencjach może być zaangażowanie Chin w zarządzanie rynkiem energii poprzez udział w pracach grupy G-20⁷⁹.

Jakie są powody wzrostu zaangażowania Chin w zarządzanie międzynarodowym rynkiem energii? Raport IEA wskazuje trzy przyczyny. Po pierwsze, wzrost współzależności w obszarze energii między Chinami a innymi państwami. Chiny stały się w 1993 r. importerm ropy naftowej netto, w 2007 r. importerm netto gazu ziemnego, a w 2009 r. importerm netto węgla. Po drugie, Chiny rozwinęły w ostatniej dekadzie

---

⁷⁵ Ibidem, s. 12–15.

⁷⁶ H. Wang, J.N. Rosenau, *China and global governance*, „Asian Perspective” 2009, t. 33, nr 3, s. 5–39.

⁷⁷ D. Yergin, *Ensuring energy security*, „Foreign Affairs” 2006, t. 85, nr 2, s. 77–78.

⁷⁸ G. Christoffersen, *The role of China in global energy governance*, „China Perspective” 2016, nr 2, s. 15–24.

⁷⁹ P. Andrews-Speed, X. Shi, *What Might the G20 under China's Presidency Deliver for Global Energy Governance?*, Energy Studies Institute, Policy Brief, 2015, nr 2.

intensywną dyplomację energetyczną w ramach strategii *go abroad*. Powstałe w konsekwencji powiązania międzynarodowe wymagają z perspektywy władz chińskich działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa inwestycji, handlu i dróg transportu. Po trzecie, światowy kryzys gospodarczy przyczynił się do umocnienia roli Chin w gospodarce światowej i wzrostu ich aktywności⁸⁰.

Chińskie elity, a w szczególności prezydent Xi Jinping, są zainteresowane wzrostem znaczenia roli Chin w zarządzaniu międzynarodowym rynkiem energii. W czerwcu 2014 r. prezydent przedstawił wizję „czterech rewolucji i jednej współpracy” (ang. *Four Revolutions and One Co-operation*). Skoncentrowana jest ona na reformach chińskiej energetyki w czterech obszarach: popyt, produkcja, technologie, architektura instytucjonalna, oraz na potrzebie uczynienia ze współpracy międzynarodowej jednego z filarów chińskiej polityki energetycznej. Tym samym władze chińskie po raz pierwszy oficjalnie uznały współpracę międzynarodową za ważną dla chińskiej polityki energetycznej. Teza o chęci silniejszego zaangażowania Chin w zarządzanie międzynarodowym rynkiem energii powtarzana jest przez chińskich przywódców regularnie na przestrzeni ostatnich kilku lat. Cele, jakie stawiają, to m.in. „wolny i otwarty rynek energii, na którym panuje konkurencja”, „stabilność cen energii i rynków”, „efektywność energetyczna” itd.⁸¹ Również plany pięcioletnie świadczą o chęci Chin większego zaangażowania w zarządzanie globalnym rynkiem energii. Po raz pierwszy odniesienie do tego pojawiło się w 12 planie⁸².

Jakie są cechy charakterystyczne chińskiej perspektywy na globalne zarządzanie rynkiem energii kształtującej się od 2010 r.? Po pierwsze, władze Chin starają się uczynić z ChRL aktywnego uczestnika w obszarze globalnego zarządzania rynkiem energii, wywierającego istotny wpływ na międzynarodowe procesy. Po drugie, władze chińskie uważają, że globalne zarządzanie rynkiem energii powinno przyczyniać się do wzajemnie korzystnej współpracy dla jego uczestników. Coraz silniej obecny jest pogląd, że władze Chin widzą w globalnym zarządzaniu rynkiem energii platformę do dyskusji i współpracy międzynarodowej w szerszym kontekście. Tym samym chińskie spojrzenie na kwestie energetyczne ewoluje od preferencji dla współpracy w formacie bilateralnym w kierunku współpracy o charakterze multilateralnym. Po trzecie, Chiny dostrzegają w globalnym zarządzaniu rynkiem energii instrument pozwalający przezwyciężyć wyzwania, przed którymi stoi ich sektor energetyczny oraz wzmocnić bezpieczeństwo energetyczne kraju, przyczyniając się do zapewnienia zrównoważonego wzrostu chińskiej gospodarki i zmniejszenia problemu ubóstwa. Po czwarte, władze Chin widzą podobieństwa między wyzwaniami, przed którymi stoi chińska energetyka i energetyka w skali globalnej. Równoczesne działanie na polu krajowym i międzynarodowym może przynieść korzyści zarówno Chinom, jak

⁸⁰ Julia Xuantong Zhu, op. cit., s. 8.

⁸¹ Ibidem, s. 9–10. Zob. D. Ma, *Rebalancing China's Energy Strategy*, Paulson Papers on Energy and Environment 2015.

⁸² Julia Xuantong Zhu, op. cit., s. 10.

i innym państwom. To poparcie Chin dla rozwoju globalnego zarządzania sektorem energetycznym nie jest bezkrytyczne. Chiny pragną wywrzeć istotny wpływ na kształt bieżącej architektury. Szczególnie ważne dla ChRL są związki między przewyciężaniem ubóstwa i energetyką. Podkreślić należy, że Chiny odniosły największy sukces w ostatnich dziesięcioleciach wśród wszystkich państw rozwijających się w zakresie elektryfikacji⁸³.

Wnioski

Choć międzynarodowa aktywność Chin w obszarze energii stała się przedmiotem zainteresowania dopiero na początku XXI w., to przypomnieć należy, że już w latach 70. i 80. XX w. stanowiła ona istotny element chińskiej polityki zagranicznej. Jednak wówczas odmiennie aniżeli współcześnie Chiny były eksporterem netto surowców energetycznych. Uzyskane z eksportu ropy naftowej oraz węgla dochody pozwoliły Chinom rozpocząć modernizację gospodarki i stały się czynnikiem sprzyjającym rozwojowi współpracy z państwami Azji. Również współcześnie międzynarodowa aktywność Chin w sektorze energii ma za zadanie umocnienie ich pozycji międzynarodowej.

Choć chińskie firmy dokonały pierwszych inwestycji w zagraniczne złoża surowców energetycznych na początku lat 90. XX w., to dopiero na przełomie tysiącleci wraz z strategią rządu *going abroad* ich ekspansja zyskała globalny charakter. W ciągu zaledwie jednej dekady trzy chińskie NOCs awansowały na pozycję czołowych koncernów naftowych w skali świata. Chińska dyplomacja energetyczna okazała się nie tylko jedną z najbardziej dynamicznych, ale również skutecznych w skali globalnej. Czy przyczynia się ona do poprawy chińskiego bezpieczeństwa energetycznego, jest jednak kwestią sporną. Na pewno wzbudziła niepokój innych mocarstw, obawiających się, że chińskie firmy odnoszą sukcesy kosztem przedsiębiorstw z USA i Europy Zachodniej.

Wraz z ekspansją chińskich firm pojawiły się obawy co do przyszłego kształtu rynku naftowego. Rynek ten uległ od końca lat 80. liberalizacji. Lękano się, że wzrost znaczenia chińskich podmiotów wspieranych przez chiński rząd osłabi mechanizmy rynkowe i stworzy zagrożenie dla jego obecnej struktury. Chińską politykę w obszarze energetyki wielu badaczy zaczęło postrzegać jako przejaw neomerkantylizmu.

Od momentu zakończenia polityki samoizolacji Chiny podpisały 42 umowy o współpracy bilateralnej w obszarze energii oraz przystąpiły do wielu organizacji międzynarodowych działających w obszarze energii, a z innymi rozpoczęły intensywną współpracę. Przez długi czas były jednak biernym uczestnikiem, korzystając z doświadczeń i wiedzy innych dla reformy swojego sektora energetycznego. Dopiero z objęciem władzy przez prezydenta Xi Jipinga oraz wybuchem światowego kryzysu gospodarczego w 2008 r. władze Chin z większym zaangażowaniem włączyły się w proces zarządzania światowym rynkiem energii. Wynika to z przekonania, że chińska

---

⁸³ Ibidem, s. 11–12.

gospodarka i jej popyt na surowce energetyczne osiągnęły poziom, który sprawia, iż decyzje chińskich władz mają globalne konsekwencje. Zaangażowanie w zarządzanie globalnym rynkiem energii ma na celu poprawę bezpieczeństwa energetycznego Chin, zmniejszenie obaw związanych z międzynarodową aktywnością Chin w sektorze energii oraz nadanie rynkowi energii struktury odpowiadającej interesom Chin. Główne problemy podnoszone przez przedstawicieli Chin to: stabilność cen, poprawa efektywności energetycznej, bezpieczeństwo szlaków handlowych, przejrzystość rynku. Zaangażowanie ChRL w zarządzanie rynkiem energii nie jest motywowane ideologicznie, ale jest reakcją na zmianę statusu kraju w stosunkach międzynarodowych i pragmatyczną odpowiedzią na wyzwania stojące przed nim. Zaangażowanie w kształtowanie architektury energetycznej jest jednym z instrumentów umacniania międzynarodowej pozycji Chin.

The International Dimension of China's Energy Security

China's rapid economic growth since the country embarked on the path of economic reform towards the end of the 1970s has allowed it to become the second largest economy in the world and the largest producer of industrial goods. This resulted in a surge in the consumption of energy resources. Chinese authorities pay special attention to dependence on oil suppliers, which is the effect of the dual nature of this resource – political and economic. Ensuring energy security is considered necessary for maintaining economic growth, ensuring China's security and preserving the existing political system. Energy security is a top priority for Chinese leaders in the 21st century.

The purpose of this paper is to analyse China's international activity aimed at improving the country's energy security. The author has verified the hypothesis that China is an active participant in international relations in the area of energy, does not challenge the existing oil market regime but instead adjusts to the situation in the markets, trying to take advantage of the instruments at its disposal to improve both its energy security and its international position.

Keywords: China, global energy governance, energy security, energy diplomacy.